

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Заступник керівника
(проректор з науково-педагогічної роботи)

М.В. Афанасьєв
М.В. Афанасьєв

Історія і теорія оподаткування
робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань
Спеціальність
Освітній рівень
Освітня програма

07 Управління та адміністрування
071 Облік та оподаткування
перший (бакалаврський)
Оподаткування

Вид дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

базова
українська

Завідувач кафедри
митної справи та оподаткування

В.Ф. Тищенко

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2018

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри митної справи та оподаткування
Протокол № 1 від 22.08.2018 р.

Розробник:

Остапенко В.М., к.е.н., доц. кафедри митної справи та оподаткування

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни:

Система оподаткування в Україні істотно впливає на формування дохідної частини бюджетів всіх рівнів, які утворюють державну скарбницю країни. Оподаткування є фінансовою формою відносин між економічними суб'єктами та державою. Тому пошук кращих перспектив функціонування української податкової політики є актуальним питанням на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Податки як форма фінансових відносин виникли з появою держави ще в найдавніші часи. Протягом багатьох століть вони слугували засобом перерозподілу суспільних благ на користь правлячих класів. Разом з тим, як свідчить історичний досвід, податки можуть виступати важливим регулятором економічного і соціального розвитку країни. Історики мають різні позиції щодо питань виникнення, формування та розвитку податкової системи. Вчений І.Х. Озеров вважає, що “виникнення податків підлягає закономірностям причинності та розвитку. Тому історія оподаткування – складова історії культури або цивілізації в тому розумінні, що податкові системи склалися в залежності від особливостей господарського побуту, національних і політичних інститутів: способу життя, традицій, релігії, державного ладу, суспільного устрою, системи права, характеру економіки”.

Бачення загального, закономірного кризь призму історії становлення податкових систем дасть змогу правильно прорахувати наслідки пропонованих змін для економіки, суспільно-політичного життя, окремих громадян і суб'єктів господарювання. Дослідження генезису та еволюції проблеми податків дає змогу визначити сутність, причини та наслідки цього явища. А це, у свою чергу, дасть можливість розробити концепції податкового реформування з урахуванням проблеми податків та нівелювання впливу цього явища на економічні та соціальні процеси.

На сьогоднішній день Україна щиро прагне якнайшвидше увійти до сучасного світового співтовариства на правах рівноправного партнера. Однак прийняття у лоно європейської цивілізації молодій країні залежить передусім від побудови збалансованої оптимальної податкової системи ринкового типу, яка є основою нарощування приросту валового внутрішнього продукту, наповнення державного та місцевих бюджетів, поліпшення добробуту в суспільстві, сприяння зайнятості населення та зміцнення національної валюти. Саме податки, їх найраціональніше використання визначають фінансову основу практичного реформування перехідної економіки, успішного подолання кризових негараздів, підвищення рівня соціального захисту населення. Вони є підвалинами економічного благополуччя держави й народу, центральною ланкою фінансово-економічної доктрини країни.

Подальший розвиток України як соціально-орієнтованої правової держави націленої на інтеграцію у європейське співтовариство визначатиметься рівнем розвитку усіх державних інститутів, зокрема й податкової системи. Отже, податкова система потребує приведення у відповідність з пріоритетами державної політики соціально-економічного розвитку, забезпечення достатнього обсягу сукупних податкових находжень до бюджетів усіх рівнів на основі проведення збалансованої бюджетної політики.

Вивчення навчальної дисципліни «Історія та теорія оподаткування» обумовлене необхідністю формування у майбутніх фахівців системи знань з питань виникнення, розвитку та зміни податкової системи з найдавніших часів до наших днів, а також ролі податків у житті суспільства, значення їх для функціонування держави взагалі та становлення української державності зокрема.

Мета навчальної дисципліни: формування компетентностей з необхідних теоретичних основ і практичних навичок щодо сутності економічних категорій податків і оподаткування, їх місця і ролі в системі економічних важелів розвитку ринкової економіки, взаємозв'язку оподаткування з іншими аспектами економічної політики держави.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**: вивчення сутності, функцій та ролі митної діяльності у ринковій економіці; закономірностей їх еволюційного розвитку; теоретичних аспектів здійснення митно-тарифного адміністрування та контролю; засад функціонування фінансової системи держави.

Предметом навчальної дисципліни є теоретичні основи, концепції та методології оподаткування, підходи і критерії обґрунтування процесів оподаткування.

Курс	2	
Семестр	1	
Кількість кредитів ECTS	5	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	32
	практичні	32
Самостійна робота	86	
Форма підсумкового контролю	іспит	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Історія України	Податкова система
Політична економія	Оподаткування суб'єктів господарювання
Макро- та мікроекономіка	Податковий облік та звітність
Економіка підприємства	Оподаткування виплат з оплати праці
Фінанси	

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Розуміти роль податків у фіскальній політиці держави, соціально-економічну сутність податків та їх подвійний характер	Знання ролі податків у фіскальній політиці держави, Соціально-економічної сутності податків та їх подвійного характеру
Визначати основні етапи становлення податків як особливої форми соціальних відносин	Знання основних етапів становлення податків як особливої форми соціальних відносин
Оцінювати сучасні тенденції податкової політики та реформування податкових систем різних країн світу	Навички щодо оцінки сучасних тенденцій податкової політики та реформування податкових систем різних країн світу
Формулювати елементи податків, принципи та способи стягнення податків, концепції виникнення та розвитку податків.	Навички щодо формулювання елементи податків, принципи та способи стягнення податків, концепції виникнення та розвитку податків.
Порівнювати історії становлення та розвитку податку на доходи фізичних осіб, спрощеної системи оподаткування, акцизного податку, податку на додану вартість, податку на прибуток	Навички щодо порівняння історії становлення та розвитку податку на доходи фізичних осіб, спрощеної системи оподаткування, акцизного податку, податку на додану вартість, податку на прибуток
Визначати теорії оподаткування: загальні та приватні	Навички щодо визначення теорій оподаткування: загальні та приватні

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Передумови виникнення та розвитку податків

Передумови виникнення та розвитку податків. Елементи податків та їх характеристика. Принципи та способи стягнення податків. Концепції виникнення та розвитку податків. Роль податків у фіскальній політиці держави.

Тема 2. Формування оподаткування як науки

Теорії оподаткування. Загальні податкові теорії: Атомістичні теорії податків та оподаткування. Класична теорія податків. Теорія Д. Кейнса. Теорія монетаризму. Приватні податкові теорії: Теорії єдиного податку. Теорії пропорційного і прогресивного оподаткування. Теорія прямого і непрямого оподаткування.

Тема 3. Основні етапи становлення податків як особливої форми соціальних відносин

Основні етапи становлення податків як особливої форми соціальних відносин. Соціально-економічна сутність податків та їх подвійний характер. Функції податків. Сутність фіскальної та розподільчо-регулюючої (економічної) функції податків.

Тема 4. Історія та теорія оподаткування в країнах світу

Сучасні тенденції податкової політики та реформування податкових систем. Формування класового суспільства у Стародавньому Єгипті та Вавилоні. Фінансова та податкова система Стародавньої Греції та Риму. Франція X–XVIII ст. — зразок західноєвропейського феодалізму. Основи вчення про податки в західній традиції. Розвиток та особливості податкової системи США, Великобританії, Німеччини, Франції та Італії.

Тема 5. Розвиток системи оподаткування в Україні

Найдавніша система податків Київської Русі (IX — кінець XIII ст.). Система податків Київської Русі (IX — кінець XIII ст.). Сплата податків Литовсько-Польської доби (початок XIV — початок XVI ст.). Грошова, натуральна данина, панщина та інша сплата податків Литовсько-Польської доби. Податкова система козацької держави (1648–1654 рр.). Головні джерела прибутків козацької держави. Московсько-російська податкова система (середина XVI — початок XX ст.). Податкова система Росії (середина XVI — початок XX ст.). Податкове законодавство України у сфері культури та розваг на початку XX ст. Податкова система за часів радянської влади (1917–1991 рр.). Фінансова та податкова політика за часів української державності (1917–1921 рр.). Податкова система за часів радянської влади (1921–1991 рр.).

Тема 6. Основні етапи становлення ДФС України

Модернізація державної податкової служби України як засіб удосконалення адміністрування податків та зборів. Інституційні передумови становлення і розвитку податкового контролю в системі адміністрування податків в Україні. Модернізація державної податкової служби України.

Тема 7. Історія становлення окремих видів податків в Україні

Історія становлення податку на доходи фізичних осіб, спрощеної системи оподаткування, акцизного податку, податку на додану вартість, податку на прибуток.

Тема 8. Історичний розвиток митної справи

Історичний розвиток митної справи. Події з історії митної справи та митної політики у період незалежності України.

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання

студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, лабораторних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі колоквиуму як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час практичних і лабораторних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; арифметична правильність виконання індивідуального та комплексного розрахункового завдання; здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних заняттях.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається із 5 практичних ситуацій (два стереотипних, два діагностичних та одне евристичне завдання), які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує

60. Мінімально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля		Лекційні заняття	Практичні заняття	Презентація	Письмова контрольна робота	Усього
Тема 1 Передумови виникнення та розвитку податків	1 тиждень	0,5	0,5			1
Тема 2 Формування оподаткування як науки	2 тиждень	0,5	0,5			1
	3 тиждень	0,5	0,5			1
Тема 3 Основні етапи становлення податків як особливої форми соціальних відносин	4 тиждень	0,5	0,5		4	5
Тема 4 Історія та теорія оподаткування в країнах світу	5 тиждень	0,5	0,5			1
	6 тиждень	0,5	0,5	10		11
Тема 5 Розвиток системи оподаткування в Україні	7 тиждень	0,5	0,5		4	5
	8 тиждень	0,5	0,5		4	5
	9 тиждень	0,5	0,5			1
	10 тиждень	0,5	0,5			1
Тема 6 Основні етапи становлення ДФС України	11 тиждень	0,5	0,5		4	5
Тема 7 Історія становлення окремих видів податків в Україні	12 тиждень	0,5	0,5			1
	13 тиждень	0,5	0,5	10		11
	14 тиждень	0,5	0,5		4	5
	15 тиждень	0,5	0,5		4	5
Тема 8 Історичний розвиток митної справи	16 тиждень	0,5	0,5			1
Іспит						40
Усього		8	8	20	24	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		

64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

5. Рекомендована література

Основна

1. Гаврилюк Р. А. Антропосоциокультурный код налогового права : монография. Кн. 1. Истоки налогового права / Гаврилюк Р. А. – Черновцы : Черновицк. нац. ун-т, 2014. – 452 с
2. Гетманцев Д. О. Теорія, принципи та історія податку. Правовий аспект : наук-практ. посіб. / Гетманцев Д. О., Форсюк В. Л., Бєлицький І. С. – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 496 с.
3. Коровкин В. В. Очерки истории государственного хозяйства, государственных финансов и налогообложения в Древнем мире / Коровкин В. В. – М. : Магистр, 2012. – 736 с.
1. Соколовська А. М. Основи теорії податків : навчальний посібник / А. М. Соколовська. – К. : Кондор, 2010. – 326 с.
4. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія і практика становлення / А.М. Соколовська. – К. : Вид-во "Знання-Прес", 2004. – 454 с.
5. Черник Д. Г. Основы налоговой системы : учебное пособие для вузов / Черник Д. Г., Починок А. П., Морозов В. П. – М. : Финансы ; Юнити, 1998. – 328 с.
2. Якушик І. Д. Податкові системи зарубіжних країн : довід. / І. Д. Якушик, Я. В. Литвиненко. – К. : МП Леся, 2004. – 480 с.
6. Якушик І.Д. Податки в країнах світу / І.Д. Якушик, Я.В. Литвиненко. – К. : МП Леся, 2004. – 480 с.

Додаткова

7. Clark T. Long-Term Trends in British Taxation and Spending / T. Clark, A. Dilnot; The Institute for Fiscal Studies. – L., 2002. – 16 p.
8. US Government Taxes and Revenue Since 1900 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.usgovernmentrevenue.com/revenue_history.
9. Андрущенко В. Л. Морально-етичні імперативи податків та оподаткування (західна традиція) : монографія / Андрущенко В. Л., Тучак Т. В. – К. : Алерта, 2013. – 384 с.
10. Крадин Н. Н. Вождество: современное состояние и проблемы изучения / Крадин Н. Н. // Ранние формы политической организации от первобытности к государственности / отв. ред. В. А. Попов. – М. : Наука ; Издательская фирма «Восточная литература», 1995. – 350 с.
11. Лютий І.О. Податки на споживання в економіці України / І.О. Лютий, А.Б. Дрига, М.О. Петренко. – К. : Вид-во "Знання", 2005. – 335 с.
12. Проблеми податкового регулювання і планування податкових платежів / Ю.Б. Іванов, О.М. Тищенко, К.В. Давискіба та ін. / за ред. Ю.Б. Іванова. – Харків : Вид-во ХНЕУ, 2006. – 240 с.
13. Янжул И. И. Основные начала финансовой науки: Учение о государственных доходах / Янжул И. И. – М. : Статут, 2002. – 555 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

14. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс] // Режим доступу з <http://sfs.gov.ua>.
15. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Державну фіскальну службу України» від 21.05.2014 р., № 236 (з наступними змінами і доповненнями) [Електронний

ресурс] // Режим доступу з <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF?nreg=236-2014-%EF&find=1&text=&x=9&y=7>.

16. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo.in.ua/lib.html#rz2456>.

17. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.

18. Про податок з доходів фізичних осіб : закон України від 22.05.2003 № 889-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=889-15>.

19. Про систему оподаткування : закон України від 25.06.1991 № 1251-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1251-12>.